

PŘEVŤELENÍ A OSUD V KAŽDODENNÍ SKUTEČNOSTI

Andreas Heertsch

PRVNÍ ČÁST

Brána zrození, brána smrti

Co se stane, vycházíme-li z faktu, že lidská existence začíná zrozením (nebo zplozením) a končí smrtí? Podívejme se na životopis:

Když M. přichází na svět, je jeho otec už dávno ten tam. Jeho matka -je jejím sedmým dítětem - opouští nemocnici v jednom velkoměstě někdejšího východního bloku jak jen to jde njdříve, aniž by si ho vzala s sebou. M. se tedy dostává do kojeneckého ústavu k mnoha jeho dalším druhům v utrpení. Personál ustavuje naprosto přetížen. Pouze mu položí do postýlky láhev s mlékem - a pokud se z ní nenaučí rychle sát, neudrží se dlouho při životě. V ústavu zůstává tři roky, nakonec smí vždy na jednu hodinu denně ven z postýlky. Lékař mu přisuzuje psychomotorický vývojový stupeň třiceti procent normálního dítěte. Pak se dostává do dětského domova, kde má zůstat až do doby počátku školní docházky. Teď už smí sice běhat, ale domov, bývalou justiční budovu v malém městě, děti nesmí opouštět, protože se proti tomu občané města brání. Tak ho našli v domově jeho noví rodiče: čtyřapůlletou hromádku bídy a utrpení! Nyní žije ve Švýcarsku; je to poklad plný zdraví, bystrosti a fantazie...

Ale příběh by mohl pokračovat i tak, jako pokračoval u mnoha jeho druhů v utrpení: poškozeny hospitalismem, nemilovány opouštějí děti poslední útočiště dětského domova a v lepším případě končí jako vekšáci na černém trhu, obvykleji však jako kriminálníci a v prostituci.

Začíná-li však existence přece jen zplozením, nemusíme se pak nutně ptát: Čím si oba zasloužili tak rozdílný osud? Začíná-li lidská existence teprve životem člověka na svě-

"

"

"

"

.....3"

tě, není pak nespravedlivé, že musí jeden přežívat na okraji společnosti, zatímco jiný je v jejím středu hýčkán?

Jsou tyto otázky, jakým konkrétním řízením se bude ten který život ubírat, otázkami, které člověk nesmí klást, protože spočívá v Boží ruce? Jenže celý problém se vůbec nezmění, budeme-li si podobné otázky zakazovat. Chtěl Bůh skutečně stvořit jako korunu svého stvoření člověka nerozumného, kterému by zakazoval poznání božského světa?

Pozorujme nyní druhý *konec*. Má-li člověk svůj život za sebou a začne připadat svému okolí kvůli svým tělesným a duševním poruchám na obtíž, nebylo by pak lepší - jak už zvažovali holandští politikové - poskytnout každému člověku nad sedmdesát let volně k dispozici *pilulku smrti*

Pokud by smrt skutečně měla ukončit jeho existenci, byl by přece jeho život ve vysokém věku zcela beze smyslu.

Nebylo by lepší, aby nebyl světu na obtíž a zemřel prostě tehdy, když ho opouštějí síly?

Jakoby ve smyslu slov Baccalaura z Fausta:

Bace.: Jistě! Stáří je vkrádající se horečka
V mrazení přízračné nouze A
minul-li komu třicátý rok Ten
jakoby už nežil.
Nejlépe bylo by zabít vás včas.

Mefisto: Dábel už k tomu zde nemá co říci.

Pokud stanovíme lidskému životu začátek momentem zrození nebo zplození, bude život *nespravedlivý*, pokud stanovíme lidskému životu konec smrtí, bude život *nesmyslný*.

- Avšak končí lidská existence skutečně smrtí?

Jistě, každý nábožensky laděný člověk odpoví na tuto otázku záporně, ale jak si můžeme být jisti, zda říká náboženská tradice skutečně pravdu?

- Můžeme si na způsob nevěřícího Tomáše prorazit přes tuto otázku cestu, která by dovedla k odpovědi?

Na první otázku - existence před narozením - jsme jistě spíše připraveni odpovědět odmítavě, protože zde neexistuje ani jakákoli obecná náboženská tradice.

Osudové události

Snad v každém životě lze nalézt události osudu, při nichž člověk může mít dojem: „Kdybych si zde tak mohl vybrat - pokud by to bylo možné - pak už to nechci znovu zažít. Ale přece jen bylo dobré, že se to stalo. Kdybych tím neprošel, nebyl bych tím, kým jsem dnes.“

Pro ilustraci jeden zážitek z mého života:

Když mi bylo čtrnáct, postavil jsem si oscilograf (určitý druh televizního přijímače, který může na obrazovce namísto obrazu znázornit elektrické impulsy). Při montáži bylo třeba přístroj otočit vzhůru nohama, a pak se to stalo: Dostal jsem takovou ránu elektrickým proudem, že proud proběhl z jedné ruky a paže přes hrudník, srdce a paži až do druhé ruky. Svaly ztuhly v křeči, nemohl jsem se pustit přístroje. Proud probíhal stále dál. Naštěstí jsem ještě mohl vstát a rychle se otočit, takže mi přístroj

vyletěl z rukou... Následkem byl těžký elektrošok se srdečním otřesem a představy vyvolávající strach.

Teprve mnohem později mi svítl smysl této osudové rány - alespoň v počátcích: Tehdy jsem byl horoucím přívržencem fyziky a jejího materialistického obrazu světa. Matka mi vyprávěla, že jsem jí pak najednou začal klást otázky typu: „Proč to všechno vlastně tak je ...?“

Tento šok patrně důkladně otřásl mým pevně budovaným světem představ a uvolnil vrstvy vnímání světa, které mi byly předtím nepřístupné. Šok měl tehdy zřejmě úlohu spouštěcího mechanismu. Dnes jsem rád, že se tato spoušť šokem uvolnila - ale prosím, už ne znovu! Podobné situace najdeme snáze nejprve ve vzdálenější minulosti, neboť s nedávno uštědřenými ranami jsme často ještě příliš mocně spojeni, než abychom na ně mohli hledět vyrovnaně.

Na tomto místě našeho pozorování se dostávají dvě otázky:

- Mají všechny prožité události vliv, který je určující pro další vývoj?

- Odkud osud ví, co je pro mě dobré?

Ale vraťme se raději ještě o krok nazpět a zeptejme se sami sebe:

- Jak k této události došlo?

Při mnoha událostech to můžeme říci docela snadno, při jiných však méně snadno. Přesto bych chtěl na následujícím příkladu popsat, co se dá u většiny osudových situací - více či méně skiyých - objevit.

Po ukončení školy jsem chtěl bezpodmínečně pracovat v sociální oblasti. Dostal jsem příležitost ke spolupráci v poradně pro drogově závislé a dissociální lidi, která byla právě v té době zřízena při univerzitě. Předtím jsem však musel svést menší válku s úřady, abych dotyčné místo dostal. Jednou jsem měl noční službu, a tehdy jeden mladistvý ztratil nervy, protože si v hospodě omylem vyměnil kabát. Tím ztratil možnost „šlehnout si“. Začal demolovat místnosti. Protože jsem byl ve službě sám, musel jsem tehdy - sám sotva starší než ten chlapec - zavolat na policii a nechat ho dopravit na sousední neurologickou kliniku. Policie však přijela až za dvacet minut! Jak si lze snadno představit, chlapec s nimi nechtěl dobrovolně odejít, takže byl policisty „zneschopněn“ pro další boj, abych to vyjádřil jasně. To poslední, co na mě zařvalo, bylo: „Až se dostanu ven, zabiju tě!“ Tu noc jsem špatně spal a druhý den jsem ho z kliniky odvezl...

Když pak byla během další noci - opět jsem měl sám noční službu - ukradena stereoaparatura a jeden mladík mi ráno naznačil, že bych teď neměl všechny kosti pohromadě, kdybych se byl v noci objevil... rozhodl jsem se změnit místo.

Podnikl jsem tedy všechno pro to, abych prodělal tuto pro mě osobně velmi nepříjemnou zkušenost. Jak jiná byla skutečnost oproti mé původní představě. A toto platí také ohledně světa, který mi byl doposud uzavřen, a ohledně sil a schopností, které mám k dispozici. Prožil jsem své hranice a zbavil se iluzí.

Pokud ještě jednou dodatečně pocítíme nějakou podobnou událost, pak může vyjít najevo, že zde do našeho života zasahuje něco, co nás chce přivést blíže k nám samým a dát nám šanci dozrávat. Pak jsme se o kousíček přiblížili k tomu, čím by člověk jednou mohl být. Jinými slovy: Ideály, vytvořené nadšením mládí, jsou revidovány, pročišťovány, rozvíjeny, obohacovány a přibližovány skutečnosti.

Patří ke mně můj osud?

Nyní bych chtěl položit otázku, která mi v mnoha dosavadních rozhovorech byla vždy zodpovězena prostým *ne*. Otázka zní:

- Chtěl byste zaměnit svůj osud za osud někoho jiného? Otázka nezní: Dovedl byste si představit, že by si někdo jiný vyměnil s někým dalším svůj osud? - nýbrž zda byste vy sám chtěl zaměnit se všemi důsledky svůj osud s osudem někoho druhého. To znamená: Člověk by pak již nemohl prožít události, které by prodělal bez zmíněné změny, nýbrž převzal by veškeré radosti a utrpení toho druhého.

K vysvětlení této situace by snad mohlo pomoci následující přirovnání:

Člověk v nebi

Jeden člověk přišel obtížen svým křížem do nebe. Zaklepal na nebeskou bránu a Petr mu otevřel. Ten člověk ani nepočkal, zda se ho Petr bude něco ptát, a hned volal: „Petře, Petře, můj kříž je pro mě příliš těžký! Musím dostat jiný.“ Petr neodpověděl, ale rovnou ho zavedl do zahrady křížů. A člověk v tu chvíli věděl, že nebude moci tuto zahradu opustit”6

bez kříže. Zkoušel tedy důkladně, neboť věděl, že s vyvoleným křížem bude muset kráčet celým svým dalším životem. Bylo tu nepřeberné množství křížů. Byly tu kříže dřevěné, železné, kamenné, kříže s dlouhým příčným břevnem, kříže s více příčnými břevny, některé měly jedno rameno delší než druhé, u jiných opět nebylo příčné břevno dobře zaklíněno a tak dále. S většinou z nich nebyl náš poutník spokojen. Náš člověk tedy v té nesmírné hromadě křížů důkladně vybíral. Jeden mu pak nakonec přece jen padl do oka, přesto však měl stále ještě pocit, že i ten bude ještě dostatečně těžký, avšak nakonec mínil, že ho tento kříž bude hoden. Chopil se tedy kříže s vědomím, že to zjevně bude namáhavý úkol, a vrátil se zpátky k Petrovi do nebeské brány. Se šťastným úsměvem a skoro trochu hrdý prošel kolem Petra. Petr však stále jen mlčel, vážně na něho hleděl, pokyvoval hlavou a opět za ním zavřel bránu. A člověk se přece jen podívoval nad mlčením strážce brány. A zatímco takto přemýšlel, prohlédl si kříž lépe. A byl to tentýž kříž, se kterým sem přišel: ten jeho vlastní.

Nejsme-li ochotni zaměnit svůj osud s někým jiným, pak musíme mít k osudu nutně zvláštní a nezaměnitelný vztah. Je jakoby naší součástí. Něco, co nás přivádí do situací, které se pro nás mohou stát zkouškami a - ať už obstojíme nebo ne - vychovávat nás. Také ztroskotání nám může pomoci v postupu o krok dále, pokud se díky němu sami pravdivěji poznáme a pokud najdeme sílu k tomu, abychom se snažili o uskutečnění obrazu člověka, který v sobě můžeme nosit jako ideál.

A opět dojdeme k dalším otázkám:

- Jak osud přivolává události?
- Jak osud ví, co je pro mě dobré?

Chceme se teď podívat, zda lze na obě otázky nalézt pozorováním každodenních událostí odpověď.

„Technika“ osudu

Pozorujme nyní dvě životní situace, které - bohužel - nastávají poměrně často:

Často se mi stávalo, že mě někdo jednoho dne oslovil: „Promiň, můj milý, ale už bys měl konečně jednou přestat s tím, že pořád ...“ a pak následuje vlastnost, kterou bych se měl skutečně odnaučit. Překvapující na celé věci je však to, že mě téhož dne a skoro týmiž slovy osloví ještě někdo druhý a poukazuje na tutéž chybu. Oba tyto lidi se přece neznali. Nemohli se tedy domluvit.

- Jak vůbec může dojít k této nikterak vzácné shodě?

S někým se bavím a zcela zběžně pronesu poznámku, o níž se pak ale přesvědčím, že mého partnera hluboce zranila. Vůbec jsem netušil, že bych ho tím mohl tak velice zasáhnout. Jinak bych to přece neříkal! Všechny pokusy o uvedení věci na pravou míru víceméně selhávají: je zraněn.

- Jak se může stát, že se svého partnera tak hluboce dotknu, ačkoli ho vůbec nijak dobře neznám?

Na tomto místě bych chtěl nabídnout jednu „myšlenku na zkoušku“, myšlenku, na níž lze vyzkoušet, zda „sedí“. Může vnést jasno do vlastního života? Pakji lze jistě zkoušet i dále. Je vyjádřena v následujících otázkách:

- Mohlo by to být tak, že udržuji ve vědomí sám o sobě jen to, co vězí v mém těle - že to však ale ještě nemusí být všechno?

- Nemohlo by to být i tak, že určitá část mé osobnosti žije také mimo mne v mém okolí? (Ponechme nejprve zcela otevřeno, jak bychom tuto část pojmenovali.)

Za tohoto předpokladu by bylo možné chápat obě právě popsané situace následovně: Jsem to já sám - v mé neuvědomované části, kdo si pomocí jiných osob přivozuje korekci vlastního chování. A naopak, druhý člověk potřebuje mne, aby si v něčem zjednal jasno; protože je pravda, co s mou pomocí říká sám sobě, když tak velice pociťuje zasažení a často se pak na mě kvůli tomu obzvláště zlobí, protože si myslí, že jsem ho chtěl zranit. Mohlo by to být tedy i tak, že si sami sebe uvědomujeme

pouze zčásti: *Další část žije v našem okolí a přivolává události, které se nás dotýkají.*

Vedlejší události našeho všedního života ukazují, že se u druhého člověka nejvíce zlobím kvůli tomu, co jsem ještě nedal do pořádku sám u sebe. Tam, kde mám mezitím věci již vpořádku, budu k drahým v téže věci velkorysý: nyní totiž už vím, jak je těžké danou chybu překonat. Avšak tam, kde se mi to ještě nepodařilo: ach, ten dotyčný chudák, hned schytá i hněv, který vlastně cítím sám nad sebou! (Proto jsem si sám stanovil pravidlo: Pokud se nad něčím mimořádně rozčílím, ptám se sám sebe, jestli bych se raději v této věci neměl zlobit *sám na sebe*.) A otázka: Proč se to muselo stát zrovna mně? pak může být velice užitečná pro mé vlasmi sebepoznání. Obzvlášť v situacích, v nichž se s člověkem zachází objektivně nespravedlivě, například když je někdo obelháván. Samozřejmě je třeba postavit se lži a uvést ji na pravou míru a tak dále. Ale přesně zde se člověk může sám sebe zeptat:

- Proč se to stalo právě mně?
- Co mi tu má být řečeno?

Touto cestou lze získat určitý druh partnerského vztahu

k vlastnímu osudu. Je to jako rozhovor mezi učitelem a žákem. Učitel sice jedná (události nastávají), ale odpoví mi teprve poté, co položím otázku. A pokud se mi dříve nebo později prostřednictvím těchto otázek podaří dopátrat se smyslu určité události, rozhovor bude stále intenzivnější.

Je však možný i opak: Mohu se nechat vůči svému osudu ohlušit. Hrubou podobou ohlušení je droga (alkohol, omamné látky, televize); ohlušení je však mnohem nebezpečnější, když si myslím: toto přede mnou je chyba osudu, tato událost postihla nesprávného člověka! Nechci tu vůbec tvrdit, že zmíněná situace prostě nemůže nikdy nastat - kdo by to mohl říci? Ale pokud bych to chtěl sám vůči sobě namítat vždycky, měl bych se mít velice na pozoru: Právě tato událost by mohla být určena přece jen obzvlášť *pro mě*.

Odkud osud ví, co je pro mě dobré?

Když si vzpomínám na své někdejší spolužáky nebo kamarády z dětství i z pozdější doby, zvláště na ty, s nimiž jsem dokázal dobře spolupracovat, rád bych se s těmito lidmi znovu setkal, abych viděl, jací jsou dnes, a pokud by to bylo možné, pracoval s nimi i dále. Ale životní cesty se rozešly. Odstěhoval jsem se ze svého rodného města a ztratil jsem s nimi kontakt. Přesto přetrvává touha pokračovat nějakým způsobem na tom, co bylo jednou započato.

Ale podobná touha může vzniknout i vzhledem k lidem, jimž jsme zůstali něco dlužni: Připusťme, že je třeba někdo nepozorný za volantem a někoho přejede. Zraněný člověk pak podlehne následkům svých zranění a zemře. Pokud řidič není povrchní člověk, může zakoušet hluboké pocity viny. Může se vyvinout silná touha po nápravě věci. Ale jak to udělat?

Před několika lety jsem vezl svou ženu domů z jedné přednášky v Kostnici. Bylo to v zimě a začínala sněhová vánice, tu jsme zahlédli na druhé straně silnice auto - varovné blinkry sepnuté - se čtyřmi, při nočním osvětlení temnými postavami. I když moje paní řkala: „Ty, podívej, ti vypadají divně,“ zastavil jsem, abych zjistil, co se děje. Předpokládal jsem, že jim došel benzin. Vzal jsem s sebou tedy svůj rezervní kanistr, nasadil nálevku a naplnil nádrž... „Temné postavy“, které byly při bližším pohledu docela sympatické, trvaly na tom, abych si za těch pět litrů benzínu vzal pět franků. Když pak vůz stále ještě nechtěl nastartovat, doporučil jsem jim ještě zkontrolovat svíčky; že ale už teď musím jet, protože mám před sebou ještě dvě stě kilometrů cesty. Ve zpětném zrcátku jsem ještě viděl, jak museli tlačit auto směrem k nejbližší vesnici. Následující týden mi moje žena po tankování řekla: „Jen tak mimochodem, rezervní kanistr byl plný!“ Bylo to až neskutečné: Při lítí do nádrže jejich auta jsem přehlédl gumové těsnění, a tak nejen že ti čtyři neměli žádný benzin, ale ještě navíc zaplatili pět švýcarských franků za to, že museli tlačit svůj vůz až do nejbližší vesnice... Jak rád bych to dal do pořádku. Ale jak jsem je měl znovu nalézt? (Snad čte jeden z nich právě tuto knihu.)

S takovými zkušenostmi se člověk může setkávat stále častěji,

pokud k nim začne být pozorný. Již za svého života v sobě najdeme vlohy, jak se s druhými lidmi opět scházet. Nyní se budeme po jednom vedlejším pozorování věnovat tomu, jak tato touha vypadá po smrti.

Shrnutí

Začali jsme tím, že jsme debatovali nad otázkou: Co se stane, uzavřeme-li bránu smrti i bránu zrození? Došli jsme k odpovědi, že by život byl nesmyslný a nespravedlivý. Aby pak toto tvrzení nezůstalo jediným možným životním názorem, začali jsem společně pozorovat různé zážitky.

Lze tedy nalézt zážitky, o nichž lze prohlásit: „Prosím, jenom ne ještě jednou totéž, ale přece jen bylo dobré, že se to stalo. Jinak bych nebyl tím, kým jsem v tomto okamžiku. A s tím, co se mnou tento zážitek udělal, mohu souhlasit.“ Dále se také zdá, jako bychom naše osudové události (nevědomky) vyhledávali, jako bychom mnohé dokonce - aniž bychom o tom beze zbytku věděli - uvedli do pohybu, jen abychom dospěli až k místu, kde se to pak „stane“.

Také vyvstala otázka, zda by člověk měnil svůj osud za osud někoho jiného. Ukazuje se, že odpovědi na tuto otázku jsou v normálním případě záporné. To však znamená: My a náš osud patříme neoddělitelně k sobě.

Abychom se naučili chápat způsob, jakým se osud napl-

ňuje, pozorovali jsme dvě situace lidského rozhovoru, z nichž vyplynul závěr: Žijeme vědomě ve vlastní kůži, avšak zároveň i nevědomky v drahých lidech. Díky nim se pak dorozumíváme sami se sebou.

Doufám, že nyní můžete sami uznat, že jsme na naplňování našeho vlastního osudu účastni mohem více, než se nejprve zdálo. Ano, dokonce půjdu tak daleko, že budu tvrdit, že všude tam, kde odmítáme podíl - v nejširším smyslu slova - ohlušujeme sami sebe vůči našemu vlastnímu osudu, a stáváme se tak slepějšími, než ve skutečnosti jsme!

Za vším se však skrývá vícekrát© položená otázka: Odkud osud ví, co je pro mě dobré? Otázku můžeme zodpovědět pouze tehdy, zaměříme li naše pozorování ještě dále, až za hranici smrti.

Abych mohl lépe popsat posmrtné události, nastínil jsem ještě několik duševních nálad: potřebu znovu se sejít s lidmi, s nimiž už jsem měl něco společného, ve smyslu plodné spolupráce i usmíření.

Jaké máme přístupy k životu po smrti?

Máme zcela rozdílné přístupy k životu po smrti:

- běžný přístup, který bude mít v určitém okamžiku každý, až zemře;
- popisy těch, kdo již byli klinicky mrtví a byli znovu vráceni do života (reanimováni);
- přístup pomocnými prostředky hypnózy;
- duchovnědný přístup tím, že budeme školit své schopnosti duchovního vnímání;
- nepřímý přístup, schůdný pro každého člověka, který je ochoten hledět na zkušenosti všedního dne ve světle výsledků duchovnědného bádání.

Na tomto místě se nyní pokusme jít kousek po posledně zmíněné cestě. Popsané zkušenosti nám mohou poukázat na nadmyslové skutečnosti. Přecházím-li nyní popis samotných nadmyslových skutečností, dělám to s nadějí, že tyto skicy budou chápány jako nabídky, abychom svůj život z tohoto hlediska pozorovali a zkoumali, zda se tyto jednotlivé body mohou ve vlastním životě prokázat jako plodné a uspořádávající, nebo zda naopak nebudou představovat život jako chaotický a vzdálený od skutečnosti.

Velkou pomocí při popisu této cesty jsou výzkumy Rudolfa Steinera. Jemu vděčíme za vhléd do nadmyslového světa, a tím i za znalost duchovnědného pozadí (srovnej jeho knihy v seznamu literatury na konci této knihy), a za přesný popis, jak těchto vhlédů dosáhnout.

Po tomto shrnutí se tedy nyní můžeme vydat dále touto nastoupenou cestou a věnovat se době po smrti člověka.

Spánek a smrt "32

Mezi spánkem a smrtí existuje nejedna příbuznost. Ták se také říkává, že *spánek je mladším bratrem smrti*.

Jak tomu můžeme rozumět? Pozorujme spánek: během dne jdeme za svou prací a spotřebováváme své síly. Unaveni se večer uložíme a ztratíme (denní) vědomí: usneme. Ráno, více či méně občerstveni spánkem, se probudíme a pokračujeme s novými silami ve svém každodenním díle tam, kde jsme předchozího dne přestali.

Také v celém svém životě pracujeme na svých úlohách a spotřebováváme své síly. Ve stáří jsme již unaveni; umíráme a ztrácíme vědomí denní bdělosti. Nyní prožíváme dobu mezi smrtí a novým zrozením, v níž obnovujeme své životní a osudové síly, abychom pak zmlazení novým zrozením pokračovali tam, kde jsme předtím přestali. Avšak na rozdíl od spánku nám zde nejprve chybí vědomá vzpomínka na započaté dílo.

Tuto dobu mezi smrtí a novým zrozením lze na základě bádání Rudolfa Steinera nastínit následujícím způsobem:

Poté, co člověk překročil práh smrti, má okolo sebe - zhruba po dobu, v níž člověk dokáže nepřetržitě bdít, tedy asi po tři dny - svůj život okolo sebe jako panoramatický obraz. Je to cosi, o čem podávají zprávu i lidé, kteří se náhle, třeba při zřícení se v horách, dostali na pomezí smrti. Po

tomto čase, po němž pak zpravidla následuje i pohřeb, žije tedy člověk nějakou dobu (rovnající se přibližně době spánku, tedy přibližně jedné třetině trvání života) ve vědomí, které je právě opakem jeho obvyklého vědomí. V normálním životě lokalizujeme sami sebe uvnitř naší kůže, ale nikoliv v našem okolí. Ale již jsme viděli, že žijeme i vně naší kůže v naplňování osudu, v každém případě bez (obvyklého) vědomí (viz výše str. 66). Ve druhé fázi po smrti, nazývané *kamaloka* nebo v katolické oblasti též očistec, člověk procítá právě ve vědomí, které pro něho po dobu jeho života zůstávalo neuvědomované. Nyní zakouší své tělo (přesněji: jeho duchový obraz) jako vnější svět a okolí svého těla jako vnitřní svět.

Tím zpětně prožívá všechno, co za svého života udělal a zanechal, ale tak, že nyní říká: „Účinek pohlavku, který jsem za života ušetřil druhému člověku, nyní sám zakouším.“

To má pro člověka po smrti dalekosáhlé následky: tváří v tvář vyšším duchovým bytostem prožívá, jaký byl - a jaký být mohl. Není to sice tak, že by se před člověka postavil trestající Bůh, aby mu předčítal rejstřík jeho hříchů. Je to - v určitém smyslu - mnohem horší: je to sám člověk, který před Boží tváří posuzuje a odsuzuje sám sebe.

Těm, pro něž má křesťanství svůj význam, lze též říci: před laskavou Kristovou tváří soudí člověk sám sebe, když vidí na tomto představiteli lidstva, jaké mělo být jeho vlastní chování, aby se teď nemusel stydět, a jaké skutečně bylo.

To v duši vyvolává hlubokou potřebu: Chci to udělat lépe! Z těchto zážitků vzniká v průběhu vývoje mezi smrtí a novým zrozením mocné přání znovu se na zemi vtělit, právě spolu s těmi lidmi, s nimiž se stýkal, aby mohl zjednat nápravu, ale také dále pracovat na svém vlastním vývoji a nakolik je to možné, i na vývoji celé lidské kultury.

Tak se člověk sám stává původcem svého osudu. Sám udává směrnice pro události, které chce v příštím životě vyhledat. Samozřejmě náleží k tomuto utváření osudu i mnohem vyšší moudrost, než jaká je dosažitelná námi lidmi. Řazení a .koordinace' osudů různých lidí v rámci jednoho osudového společenství tedy přísluší vysoce vyvinutým du-.....34

chovým bytostem. My lidé bychom například vůbec neměli přehled, neřku-li sílu, která je nutná k uskutečnění osudových proudů. Ale naší věcí je, abychom ustanovili výchozí body a směrnice, na něž pak působení vyšších sil naváže.

Protože tedy sami v tomto smyslu určujeme náš osud mezi smrtí a novým zrozením, bude zároveň i pochopitelné, proč k němu máme tak úzký vztah a proč osud „tak přesně ví“, co je pro nás dobré.

Tím se stávají skutky minulého života - v dobrém i ve zlém - zárodky osudových událostí příštího života.

Snad tu ještě vznikne otázka: Musím o tom vůbec vědět? Život se konečně doposud po celá tisíciletí obešel i bez tohoto vědomí.

Chtěl bych vám tedy na jednom příkladu ukázat, jakou konkrétní pomoc může poskytnout vědomí opakovaného pozemského života.

Mnich a kacíř

(příklad)

Ve středověku - ještě před scholastikou - žil jeden mnich a jeden kacíř. Mnich byl vyzván, aby podpořil místní biskupy svým kázáním, neboť byl proslulý mocí svého slova. Vydal se tedy do končin, v nichž žil kacíř, který okolo sebe mezitím shromáždil nemalý kruh přívrženců. Učení kacířovo bylo z pohledu mnicha bezbožné: popíralo nezbytnost svátostí, smysl Starého zákona a skutečnost kříže. Kacíř pranýřoval zesvětštění církve a upíral jí jakékoli právo smět pokračovat v následování Petra. Pro něho byl Kristus vysokou sluneční bytostí, která by na sebe nikdy nemohla přijmout hanbu smrti na kříži. Považoval to za Boha zcela nehodné. Chtěl se svými stejně smýšlejícími bratry žít v co možná největší čistotě. Chudoba a zdrženlivost tvořily základní pilíře jeho praktického učení.

Mnich sám ze své strany kacíře nikdy nepoznal, důvěřoval církevním zprávám o něm a na jejich základě začal proti němu kázat. Vypadalo to asi tak: „Zde mám chleby, nyní je posvětim, a pokud je budou jíst nemocní a uzdraví se, pak jsou kacířovy nauky bludné.“ Jeden přítomný biskup chtěl kvůli jistotě vložit slůvko „pokud budou nemocní požívat ve víře“ - zjevně aby uchránil mnichovu reputaci. Ale ten odporoval: „Nikoli, každý, kdo bude jíst, bude zdrav.“ Účinek byl mohutný. Lidé se obraceli ještě před tím, než se nemocní uzdravili. Kacíř musel uprchnout, nakonec byl však přece jen zajat a uvržen na doživotí do žaláře.

O sedm let později zemřel mnich a tehdy v době mezi smrtí a novým zrozením prožíval, že svým kázáním zabránil kacíři v uskutečnění

jeho cílů. Avšak ty se od jeho vlastních nijak zvlášť nelišily. A prožil také, že ho přemohl na základě představ, které jen nedostatečně odpovídaly skutečnosti.

V dalším životě se oba opět setkali. Kacíř je nyní vtělen jako žena, mnich znovu jako muž. Setkávají se v jednom podniku, v němž je nyní kacíř nadřízeným mnicha. Mnichovi nyní záleží pouze na tom - v důsledku jeho posmrtných zážitků - aby tentokrát udělal všechno pro dosažení kacířových cílů.

Bývalý kacíř se chová ze své strany k bývalému mnichovi s výslovnou zdrženlivostí, bylo by mu nejmilejší, kdyby mnich v co nejkratším čase podnik opustil. Ten však zůstal a všechno, co podnikal pro svou nadřízenou, bylo od ní přijímáno s takovou nedůvěrou, jako by to bylo namířeno proti ní. A jak to v takových případech chodí, stalo se toto: oba se zakrátko důkladně pohádali. Mnich nebyl ochoten přijmout, že se všechno, co pro kacíře udělal, převrátilo v opak.

Protože však byli oba přesvědčeni o skutečnosti opakovaného pozemského života, nedostal mnich, jak by se snad dalo očekávat, výpověď, nýbrž oba vyšli z toho, že tu zřejmě mají společný úkol, a sice dát do pořádku cosi z minulosti, co sotva tušili. Z tohoto závěru pak vznikala jejich stále plodnější spolupráce. Tentokrát zemřel po sedmi letech jako první kacíř.

Snad může tento příklad vysvětlit, že již pouhé vědomí skutečnosti opakovaného pozemského života může určovat utvářejícím způsobem všední skutečnost života. Ve druhé části tohoto příspěvku bych chtěl s vámi pozorovat, jaké další perspektivy z toho mohou vyplynout.

První část uzavře epitař, který si na svůj náhrobek navrhl Benjamin Franklin, státník a vynálezce bleskosvodu - tehdy mu bylo třiaadvacet a pracoval tehdy jako knihtiskař:

Zde odpočívá tělo knihtiskaře
BENJAMINA FRANKLINA
jako potrava červů
podobná deskám staré knihy,
z nichž byl vyrván obsah
a jež jsou oloupeny o nadpis a zlacení.
Avšak dílo samo nedojde ztráty,
nýbrž znovu se jednou objeví
v novém a krásnějším vydání,
pročteno a upraveno
vydavatelem. "....."36

DRUHÁ ČÁST

V první části jsme pozorovali, jak lze v zážitcích každodenního života vyhledat zkušenosti, které mohou poukázat na skutečnost opakovaného pozemského života.

V následující druhé části už toto téma nebudu dále rozvíjet, nýbrž chci se zde věnovat otázkám, které jsou mi kladeny při veřejných vystoupeních vždy znovu.

Znovuvtělení a bible

Začněme otázkou:

- Proč bible nevypráví nic o opakovaném pozemském životě?

Tuto otázku mi položil při jedné debatě jistý evangelický farář. Odpověděl jsem mu, že přece například u Matouše (11,14) stojí: „A (chcete-li to přijmout), on (Jan Křtitel) je Eliáš, který má přijít,“ nebo při proměnění na hoře (Mt 17,10-13): „Jak to, že říkají zákonníci, že napřed musí přijít Eliáš?“ On jim odpověděl: „Ano, Eliáš přijde a obnoví všechno. Avšak pravím vám, že Eliáš již přišel, ale nepoznali ho a udělali s ním, co se jim zlíbilo; tak i Syn člověka bude od nich trpět.“ Tehdy učedníci pochopili, že mluvil o Janu Křtiteli.“ Nuže i Rudolf Steiner se zabýval touto otázkou a na základě svého nadsmyslového bádání potvrdil, že v Eliášovi a Janu Křtiteli žije tatáž individualita. Na to odpověď faráře: „To není nic udivujícího, neboť Eliáš nezemřel, nýbrž byl vzat, aby se opět mohl vrátit.“ Skutečně jsou poslední slova Starého zákona (Mal 3,23-24) zvěstováním opětovného Eliášova příchodu, a v knihách Královských (2 Král 2,11) se líčí, jak je Eliáš na ohnivém voze uchvácen do nebe. Dokonce jsou vysláni muži, kteří mají hledat jeho mrtvolu. Avšak nenajdou ji...

Máme sice v Novém zákoně ještě další narážky na převtělení, ale jsou méně jednoznačné. Proto lze obecně říci: v bibli nenajdeme žádný přesvědčivý odkaz pro opakovaný pozemský život.

Naopak: v 9. kapitole listu Židům rozvíjí Pavel jedinečnost smrti a vzkříšení Krista - představu, která je v plném souladu s opakovaným pozemským životem: Kristova smrt na Golgotě byla jedinečnou událostí. V Ježíši se vtělil Kristus jako Boží Syn pouze jedinkrát, ne dříve ani později. Ale Pavel píše dále (Žid 9,27): „A jako každý člověk jen jednou umírá, a potom bude soud, tak i Kristus byl jen jednou obětován, aby na sebe vzal hříchy mnohých; po drahé se zjeví ne už kvůli hříchu, ale ke spáse těm, kdo ho očekávají.“

Zde máme dvě možnosti, jak věc chápat: Člověk žije - tak jako Kristus - pouze jedinkrát, a pak čeká v nebi na soud. Zcela samozřejmé vysvětlení.

Na půdě převtělení a sledování života po smrti však se nabízí ještě další možnost. Soud následuje po *každém*, umírání: Člověk neumírá vícekrát, aby nakonec přišel soud, nýbrž každý život je souzen v návaznosti na smrt, zcela v tom smyslu, jak je popsáno v první části: V pohledu na Krista člověk prožívá své činy, jaký mohl být a jaký skutečně byl.

- Proč však ale bible tak důkladně mlčí o opakovaném pozemském životě?

K tomu jedna oprávněná námitka, kterou vznesl jeden katolický duchovní při své přednášce o převtělení: „Nauka o opakovaném pozemském životě je nekřesťanská také proto, že znehodnocuje tento můj současný, jedinečný, zvláštní život tím, že se tak má stát pouze jedním z mnoha. Vlastně bych pak vůbec nemusel brát tento svůj život vážně, když musím prodělat ještě spoustu dalších.“ A tuto argumentaci lze ještě dokonce dále rozvést: Člověk by nemohl tak velice zakoušet svou jedinečnost, kdyby neprožíval svůj život jako ohraničený zrozením a smrtí. Teprve tím jsme přece byli my, lidé, probuzeni k vědomí jedinečných osobností.

Na Dálném východě, řekněme v buddhismu, se vědomí opakovaného pozemského života uchovalo, zato zde nenastal vývoj člověka v lidskou individualitu. Tím v porovnání s Východem mnohem více vzrostla vlivem západní kultury osamělost člověka. Prožíváme sami sebe ve větší a větší izolaci od ostatních lidí. Můžeme tuto izolaci zažít extrémní.....38

měrou, jsme-li vážně nemocní nebo se dokonce cítíme na prahu smrti („Každý umírá svou smrtí sám“).

Izolace má však i svou dobrou stránku: Díky ní jsme se mohli vyvinout ke svobodě. Neboť svoboda nevzniká tam, kde lidé žijí vůči svému okolí zcela ve skrytosti. Skrytost je dobrým předpokladem duševního zdraví. Avšak probudit se k bdělosti můžeme teprve při zdolávání nějaké překážky, která odděluje jednoho od druhého. Pouze tak člověk nalézá sám sebe, a tím i cestu ke svobodě.

Pro další přístup k této otázce nám poslouží malá úvaha o třech biblických obrazech.

Zahrada - poušť - město

Na počátku bible stojí zahrada, ráj, v němž žijí lidé ještě neodděleni od okolí. Teprve po pádu zjišťují Adam s Evou, že jsou nazí. Byli nazí již předtím, ale nezpozorovali to? Ne: byli oděni celou zahradou. Celá zahrada je jejich pláštěm:

Nyní však se přibližuje had a slibuje Evě dvě věci: *Budete jako Bůh - a: Poznáte dobré a zlé.*

- Obelhal had Evu?

Poté, co Adam s Evou okusili ovoce ze stromu poznání, byli odděleni od stromu života. Ale začínají být bdělejší: Pociťují, že jsou bez oděvu, nazí, a dále objevují, že přestoupili Boží příkázání: vstupují do světa dobrého, ale zde především zlého.

Tím se uskutečňuje druhé hadovo prorockví: „... znát dobré i zlé“ (srov. Gn 3,5). Avšak následkem toho začíná být pro vývoj lidstva směrodatný obraz pouště: každý se víc a více stáváme znalcem dobrého a zlého, avšak za cenu, že pustošíme náš svět. Tento vývoj vede člověka do izolace. Člověk se odděluje od všech ostatních a stává se „poustevníkem“. Současně však roste jeho touha po jiných lidech. Touha dochází stále obtížněji naplnění, protože se také stále více vytrácí schopnost dělat zkušenosti: bezděčným vývojem motivem se stává abstrakce všeho.

Jak je však s první předpovědí - *být jako Bůh*? Zde nalézáme v bibli třetí obraz: město - nový Jeruzalém. Jestliže39

byla zahrada stvořena Bohem a darována člověku, poušť povstává skrze člověka, ten si však poušť nepřál. Přesto v ní může dozrát tak, aby jednal podle svého názoru. Tím pak vstupuje do říše svobody: už nejedná podle toho, co a jak předepíše zákon, ale protože vidí nezbytnost svého jednání.

Je to míněno zcela v pavlovském smyslu: zákon je pro hřích (srov. Řím7,9). Dnes nehledáme žádná příkázání, která bychom měli z tradice dodržovat, ale mnohem více chováme směrnicí našeho jednání v sobě: prostřednictvím tajemství Golgoty v sobě můžeme objevit Krista a jednat v souladu s ním. (V tomto smyslu je Pavel prvním a nej významnějším anarchistou.) Jakmile začínáme jednat tímto způsobem, naplňuje se první hadova předpověď: Budete jako Bůh. Neboť tam, kde člověk jedná tvůrčím způsobem, tam rozvíjí svou božskou podstatu. (Je ovšem též zřejmé, že doposud nejsme žádnými významnými božstvy. Cestou tímto směrem se však může vydat každý.)

Jsou to zdroje, z nichž je budováno město: působí zde spolu lidé ze svobodného rozhodnutí, aby podle Božího plánu vybudovali na zemi město.

Abychom se při putování pouští mohli skutečně osvobodit, muselo zmizet vědomí opakovaného pozemského života. To je také důvod, proč o tom v bibli nic nenajdeme.

- Ale proč se má právě nyní dostat tato nauka opět do popředí?

Pokud sledujeme stav západní části lidstva, ukazuje se, že vývoj k jedné osobnosti, která se osvobozuje ode všech vazeb, podstupuje nebezpečí, že jednotlivec ztratí vztah ke světu a k jiným lidem, že v poušti zcela zabloudíme. Jednostranný pohled na hmotné záležitosti smyslového světa (například přírodní vědy) vedl k tomu, že se člověk ve světě projevuje již pouze jako rušící element. Neboť dnešním vědeckým ideálem je nezúčastněný pozorovatel. Ten se nikterak nechce spojit s danou událostí, nýbrž o ní pouze chce s odstupem (abstrakcí) shromažďovat fakta. Při tom získává moc technika a člověk ztrácí svůj duševní vztah k tomu, co koná. Jeho jednání (a poznání) už není přirozené, nýbrž je určováno uskutečnitelností. Tím se však člověk odděluje od přírody a v "3:

pohledu na tuto „odduchovnělou“ přírodu ztrácí konečně i sám sebe, protože se v této (technizované) „přírodě“ již prostě nevyskytuje.

Člověk pak může znovu získat tento vztah pouze prostřednictvím spojení s duchovným světem. Jednou z cest je vědomí opakovaného pozemského života, neboť na ní může každý jedinec nalézt svůj vztah k ostatním lidem a zároveň získat přístup ke světu ducha.

Křesťanství a opakovaný pozemský život

- Lze tedy sjednotit nauku o opakovaném pozemském životě s křesťanstvím?

Přednáška zmíněného katolického duchovního mě přiměla položit v následující debatě otázku:

„Pane faráři, připusťme, že byste umřel. Přijdete tedy do nebe a octnete se tam na rozcestí dvou cest. Jedna vede do říše blažených. Druhá zpět k trpícímu stvoření na zemi. Kterou byste zvolil?“ Jeho odpověď: „Pokud se tam ještě vůbec budu rozhodovat, pak bych přijal tu cestu zpátky k trpícímu stvoření, abych mu pomáhal, jak jen toho budu schopen.“ Není tato odpověď mocným argumentem ve ***prospěch smyslu opakovaného pozemského života?***

Existují dvě velice odlišná pojetí opakovaného pozemského života a osudu: za prvé starozákonní pojetí, které vidí ve výroku „oko za oko - zub za zub“ (Ex 21,24) neúprosné řízení osudu „až do třetího a čtvrtého pokolení“ (Ex 20,5), tedy neúprosné splácení podstoupených chyb. Tento názor může vést k tomu, že člověk touží opustit zemi co nejdříve a pokud možno se již nikdy nevtělit, nýbrž spočinout v nirváně (to jest na věčnosti).

Odpověď onoho katolického duchovního však poukazuje na novozákonní pohled opakovaného pozemského života: tím totiž získáváme možnost uskutečňovat následování Krista ve stále nových a nových životech a spolupracovat na vykoupení stvoření (Řím 8,19-24).

Jestliže nás Kristus vybízí (Jan 13,34): „Nové přikázání vám dávám, abyste se navzájem milovali; jako já jsem miloval vás nebo (Mt 5, 48): „Buďte dokonalí, jako je dokonalý váš“³;

nebeský Otec“ - neměli bychom si pak přát, abychom vždy znovu a znovu pracovali na tomto cíli?

Odpuštění hříchů a osud

- Jak se tedy celá záležitost staví k odpuštění hříchů?

K tomu jeden příběh: Otec má jednoho syna. Tento syn je budižkničemu - prostě „marnotratný syn“. Za každý synův poklesek otec zatluče do dveří jeden hřebík. Konečně jsou dveře tak hustě pobity hřebíky, že už se sotva najde volné místo pro další. Tu se syn obrátí a rozhodne se, že všechno napraví. A otec ny ní naopak za každý dobrý čin jeden hřebík ze dveří vytáhne. A syn je vytrvalý: otec skutečně může vytáhnout ze dveří až do posledního všechny hřebíky. Ale dveře jsou teď samá díra. Jsou trvale poškozené navzdory všem synovým dobrým činům.

Tak je to i s našimi „hříchů“: jimi se stávám horším nejen já sám, ale i svět. Pokud se i pak pokusím opět napravit spáchané bezpráví, nedá se přesto popřít, že se mými činy stal horším svět. Kvůli vymazání těchto následků se tu pak může objevit Kristus, pokud s ním člověk vyhledá spojení.

Druhý aspekt odpuštění hříchů spočívá v tom, že v sobě osud nese, pokud je uspořádán Kristem, vývojové síly. To může mimo jiné znamenat, že určité skutky z minulosti nemusí mít nutně žádné následky pro budoucnost. To je též důvod pro skutečnost, že novozákonní pohled na osud není jen prázdným tlacháním: Kdo se stále více učí dávat se jako spolupracovník Kristu k dispozici, ten uvidí, jak se bude měnit i charakter jeho osudu (srovnej i str. 86).

Proč ale Kristus odpouští hříchů pouze těm, kdo v něho věří: (srov. např. Mk 4,12)? Nebylo by pak nezbytné očekávat, že odpustí viny *všem* lidem, tak jako bychom to měli dělat i my?

Pokud by to Kristus udělal, to znamená, pokud by se člověk nikdy nemusel zodpovídat z následků svých činů, jak by se pak vůbec mohl dále rozvíjet? Právě vina je pohonným motorem k tomu, aby člověk pracoval sám na sobě, a tak mohl nastoupit cestu následování Krista. Tím však, že člověk hledá vztah ke Kristu, uvěří v něho, tím se začíná vnitřně rozvíjet. A

právě tento rozvoj může člověka přivést ke stejnému výsledku, jako vývoj skrze vyrovnávání viny, ovšem bez toho, že by musel nejprve očekávat osud budoucího života.

Existuje poslední vtělení?

Pokud se člověk vždy znovu a znovu vyvíjí podle svých nejlepších možností, musí se věčně opětovně vtělovat?

Západní tradice se zde výrazně liší od východní: na Východě je převtělování pocíťováno jako břemeno, z něhož se člověk snaží pokud možno vymanit, aby mohl spočinout v duchovním světě a být chráněn před návratem věčně stejného. Oproti tomu je na Západě chápání opakovaného pozemského života spojeno s myšlenkou vývoje. Není to věčný nekonečný koloběh bez konce, nýbrž krouživému pohybu je nadřazeno pokračování vývoje: jde tedy o spirálovitý pohyb do budoucnosti. Tak se v každém životě opakuje zrození, dětství, dospělost atd., a přesto jsou poměry u jednoho života vzhledem ke druhému velice odlišné. Dá se dokonce říci: Nové vtělení nabývá smyslu teprve poté, co se pozemské poměry dostatečně změnily. Ale i Země se bude vyvíjet, takže nastane období, v němž se lidé již nebudou znovu vtělovat.⁸⁰ V každém případě se však dá z našeho stupně „dokonalosti“ dobře odečíst, že to ještě tak hned nebude.

- A co v případě, že člověk dosáhne této dokonalosti již mnohem dříve?

Pokud by byl skutečně dokonalý, pak by mohl například tuto svou dokonalost poskytnout k dispozici někomu jinému a sám na sebe přijmout jeho osud, aby mu umožnil nový začátek.

80) Srov. Rudolf Steiner: *Geheimwissenschaft im Umriss* (Tajné vědění v nástinu).

Osud a svoboda

Již ve slově osud se skrývá vztah duše k tomu, co ji potká, co jí bude sesláno (v německém originálu je to na kmeni slova osud lépe patrné: Schickra/ od Seele-duše se vztahuje k první části výroku, Schicksal od slovesa schicken-posílat ke druhé části; pozn. překl.). V tomto smyslu se setkáváme s událostmi a sami je v daném okamžiku nedovedeme určovat nebo se jim vyhnout. Neexistuje tu tedy svoboda, nýbrž naplňuje se nutnost.

Nadto však také sami spolupracujeme na utváření plánu událostí (srovnej str. 71). Tím se dostáváme do podobné situace jako člověk, který si vybuduje dům a „znesvobodní“ se tím, že se do něj nastěhuje.

To je však pouze jedna stránka věci. Lze přece vypoza- rovat, že nás osud uvádí vždy jen do jedné situace. A přesto je pak naprosto otevřené, co s ní uděláme. Zde spočívá mož- nost svobodného jednání: můj osud mi klade prostřednictvím konkrétní životní situace otázku. Jak na ni odpovím, to není předem určeno. Podle toho, jak má odpověď dopadne, budou se odehrávat následující události.

Typickou situací pro ilustraci je zde sňatek: setkání a spo- jení v životě obou partnerů je dílem osudových sil (často též proto, že nějaké dítě chce mít rodiče; srovnej str. 84), man- želství však závisí na tom, jak spolu oba partneři budou na- dále žít a spolupracovat.

Zde se také skrývá nebezpečí názoru na opakovaný život: mnohá manželství se rozpadají, protože jeden z partnerů řekne: Teprve nyní jsem poznal toho správného člověka, kterého mi osud určil a kterého jsem si měl vzít. Že tu jde o omyl, dosvědčuje již prostá zkušenost: v životě potkáme za určitých okolností více lidí, které bychom si byli bývali mohli vzít. Avšak pravé umění spočívá v tom, že si dovedeme k těmto lidem vytvořit takový vztah, který by neohrozil úroveň manželství.

Třetí stránkou tohoto tématu jsou svobodné činy, které samy ze sebe utvářejí osud: děláme-li ze svobodné iniciativy něco, co potom vstoupí do světa jen proto, že to konáme ze

"

"

"

"

....."44"

svobodného rozhodnutí, nikoli tedy z donucení, pak jsou to činy, které nevyplývají z minulého osudu. Osud bude jejich důsledkem teprve v budoucnosti.

Nyní tedy můžeme odlišit: najedná straně jsme uváděni do určité situace, na jejímž utváření jsme od narození spolupracovali. Jak se v této situaci budeme chovat, není zatím jisté. Na druhé straně však také můžeme jednat, aniž by tomuto jednání předcházela osudová nutnost.

Osud a duševně postižení

Doposud jsem vycházel vždy z toho, že každý může chápat svůj osud jako zkoušku a pracovat na něm. Avšak to se zdaleka netýká všech lidí.

- Jak tedy vypadají i zmíněné poměry, pokud člověk v tomto smyslu není schopen pracovat na svém vlastním osudu?

Pomysleme například na člověka, kterému osud přiřkne úděl přijít na svět s Downovým syndromem, a jenž je tedy zcela a naprosto odkázán na lásku a podporu svého okolí.

Zde nám může posloužit jeden poukaz Rudolfa Steinera. Ve svých duchovnědných bádáních často narážel na významné osobnosti, jejichž předchozí vtělení byla často tzv. vtěleními „blbých“, tedy vtěleními (inkamacemi) lidí, v nichž byla individualita dotyčného života zcela odkázána na ochranu okolí. Tak se však mohli tito lidé „impregnovat“ silami lásky svého okolí. V době mezi smrtí a novým zrozením se pak tyto síly proměnily ve schopnosti, které mohou do budoucna sloužit pokroku lidstva.

Proto se antroposofická léčebná pedagogika pokouší věnovat se duševně postiženým v atmosféře lásky pokud možno co nejintenzivněji. A často je přitom popisována zkušenost, že skrze tohoto zcela nesamostatného jedince vždy znovu a znovu probleskuje bytost, která tuto naději do budoucna posiluje.

Z tohoto hlediska je tedy pro bytost toužící po vtělení nanejvýš tragické, je-li jí interrupcí vtělení odepřeno. Potrat "45
"

dědičně nemocných dětí proto v tomto smyslu vyvolává veliké neštěstí. Potratem je vůbec přerušen několik desítek let trvající přípravný proces inkamace, který nutí duši toužící po vtělení hledat krátkodobě jinou a pro ni mnohem nevhodnější možnost vtělení.

Proč musí tolik dětí umírat?

Na tuto otázku lze jen velice těžko odpovědět, přesto se zde odvážím pokusu, který by mohl přece jen vrhnout trochu více světla na tuto oblast.

Doposud jsme zkoumali pouze osobní osud. Ale vedle této úrovně existují ještě i jiné úrovně, do nichž je osobní osud zasazen: Osud, do něhož jsou vetkány celé lidské skupiny, například osudy národů (uvedme osud Židů a Němců). Nadto existuje také osud, který je určován určitou časovou epochou a může se dotýkat celého lidstva. Do této vrstvy náleží například materialismus současné doby. Svou úlohu spojit lidí se zemí („podmaňte si zemi“) splnil, přesto tím ještě nebyl překonán.

Pokusíme-li se nastínit síly, z nichž materialismus se svou poznávací metodou analýzy vyrostl, ukáže se, že se zde pracuje se silami, které jsou v přírodě účinné vždy tehdy, nastupuje-li smrt a zánik. To se projeví například na skutečnosti, že lze pozorovat stavbu bukového listu nejlépe na podzim, když list zvadne. V jeho vývojové fázi na jaře nejsou podrobnosti směrodatné, nýbrž list se vyvíjí v celistvém procesu. Tak stojí syntéza (tvorba a růst) proti analýze (vadnutí a rozpad).

Také jasné bdělé vědomí člověka spočívá na podobných procesech rozpadu. Proto nemůžeme být po libosti bdělí, nýbrž vyhledáváme ve spánku procesy, které znovu budují tělesný základ vědomí.

Pak by však bylo samo lidské vědomí použitím těchto analytických sil - ze vzdálenější perspektivy - stále více podřizováno těmito silám a sklerotizováno. Následkem toho by byl zpochybněn další plodný vývoj lidstva, protože by nutně

musely vyschnout všechny životní síly, které jsou pro další vývoj nezbytné.

Aby nedošlo k tomuto vyprahnutí, je třeba velkého objemu životních sil. Tyto síly se uvolňují, když záhy umírají malé děti, protože za svůj krátký život ještě nestačily spotřebovat mnoho svých životních sil. Tím je zbrzděna narůstající převaha „sklerózy lidstva“. Naše materialistická kultura žije určitou měrou na účet záhy umírajících dětí.

Tento jev můžeme objevit i na funkci hospodářství: bohatý sever žije ve své materialistické společnosti nadbytku na úkor jihu, kde hlad a chudoba vede k vysoké úmrtnosti dětí.

Sebevražda

Z hlediska opakovaného pozemského života neexistuje žádná větší iluze, než domnívat se, že lze sebevraždou uniknout vlastnímu osudu. Naopak: na sebevraha dopadne celou vahou nedožitého osudu výčitka, že zničil božské dílo. Neboť to byly vysoké duchové bytosti, které spolu s námi utvářely před tímto naším životem náš osud.

Jeho muka lze zmírnit, pokud se s ním člověk spojí v láskyplných myšlenkách.

Problém narůstající světové populace

- Odkud se berou duše, když počet obyvatel světa neustále narůstá?

Také na tuto otázku lze jen velmi nesnadno odpovědět, neboť na jedné straně je konec tisíciletí dobou, které se mnozí chtějí dožít. Tím se v současnosti zkracují odstupy mezi dvěmi vtěleními, které se jindy počítají na staletí. Na druhé straně existují i takzvané mladé duše, to znamená duše, které mají za sebou poměrně málo vtělení. Obojí vede ke zvýšení počtu obyvatel Země. Jak bude vývoj pokračovat dále, je těžké předpovědět. Početně je předpokladatelný silný vzrůst počtu lidí na zemi. Nakolik však sama Země tento vývoj umožní, zůstává otevřeno. Tak se například nabízí otázka:

Uživí se všichni lidé?

Jak dospět ke zkušenosti předchozích pozemských životů ?

Doposud jsem popisoval pouze prožitky, které mohou poukazovat na to, že existuje opakovaný pozemský život.

- Existuje však také bezprostřední či alespoň částečná zkušenost vlastních minulých pozemských životů?

Abychom mohli udělat podobnou čistě duchovní zkušenost, potřebujeme školení, jímž se utvářejí (duchovní) vnímací orgány, které pak mohou patřičnou zkušenost zprostředkovat. Jedno z uvedených na takovou cestu školení je podáno ve spisech Rudolfa Steinera (srov. *Wie gelangt man Erkenntnisse hoherer Welten? - Jak dosáhnout poznání vyšších světů?*). Tam je popsáno, jak lze pomocí meditačních cvičení dosáhnout vývoje těchto orgánů. Jak může vypadat sama takováto bezprostřední zkušenost, je popsáno Rudolfem Steinerem ve drahém dramatu mystérii *Der Hüter der Schwelle - Strážce prahu*.

Zmíněná cvičení vedou také k tomu, abychom s větší pozorností pohlíželi na životní události. Pokud kromě toho v literatuře studujeme i zákonitosti osudu (karmy), a osvojíme si tak z tohoto hlediska správný dějinný pohled, pak smíme doufat v to, pracujeme-li s těmito otázkami skutečně s plnou vážností a nejen ze zvědavosti, že osud může vést člověka tak, že se setká s událostmi, které mohou vrhnout světlo na jeho vlastní minulost.

V každém případě však je pro práci na tomto poli žádoucí zdravá nedůvěra vůči vlastním přáním. Až příliš rádi bychom byli v minulosti bývali někým zvláštním. A přání mohou mít na tomto poli stejný účinek jako projekce v psychologii: vidíme to, co si přejeme vidět. To však má jen málo společného se skutečností.

Pokud se však přesto skutečně domníváme, že se musíme pokládat za převtělení nějaké význačné osobnosti z minulosti, můžeme sami sebe přezkoumat za určitých podmínek tím, zda pocítíme stud zato, že nečiníme svým současným životem

této minulosti dostatečně zadost. Pokud se stud nedostaví, pak bychom měli přísně zkoumat podezření z vytoužené představy.

Neomylný smysl pro pravdu je však nutným předpokladem podobného bádání.